

ISSN (print) 2708-7530

Наукові перспективи № 6(24) 2022

УДК 332.2

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-6\(24\)-406-415](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-6(24)-406-415)

Літошенко Олена Святославівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри підприємницького та корпоративного права, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», проспект Перемоги, 54/1, м. Київ, 03057, <https://orcid.org/0000-0003-0437-3149>

Науменко Сергій Геннадійович доктор філософії в галузі права, доцент кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань, Національна академія внутрішніх справ, пл. Солом'янська, 1, м. Київ, 03035, <https://orcid.org/0000-0001-7664-0512>

РИНОК ЗЕМЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОСФЕРИ

Анотація. У статті аналізуються аспекти, пов'язані із реалізацією земельної реформи в Україні, основні характеристики даного процесу, переваги та недоліки, що можуть бути детерміновані як фактори впливу на активізацію підприємницької діяльності у аграрній сфері. Визначено, що на сучасному етапі прослідковується значна актуалізація проблем, що виникли не лише внаслідок відсутності реальних стимулів для розвитку агропромислового сектору, а і в результаті деструктивного, навіть руйнівного впливу воєнних подій сьогодення на діяльність аграріїв. Створення ринку землі в Україні є важливим етапом осучаснення процесів використання земельного і ресурсного потенціалу; відповідно, як детерміновано у науковій роботі, актуальні реформації можуть стати безпрецедентним кроком, який дасть поштовх в контексті розвитку вітчизняного агробізнесу, а також підвищення привабливості АПК як об'єкту для залучення фінансових ресурсів від іноземних інвесторів. Отже, наукова стаття являє собою оригінальне дослідження процесів формування вітчизняного ринку землі, що передбачено земельною реформою України, а також вплив актуальних трансформаційних кроків на розвиток підприємництва у сфері аграрної діяльності. Вивчення проблематики здійснювалось завдяки застосуванню методів порівняння, абстракції, аналізу та узагальнення, а також системно-структурного дослідження. В результаті проведеного дослідження було детерміновано сутність ринку землі, процес його формування та основні аспекти становлення, що узагальнені та заплановані до реалізації в рамках земельної реформи України. Авторами узагальнено важливість зростання

продуктивності та економічної ефективності діяльності саме аграріїв, а також складність підтримки роботи господарюючих суб'єктів в умовах війни. На основі досліджених тенденцій було визначено переваги процесу побудови ринку землі в Україні, а також виклики, які стоять перед державними органами влади, що мають повноваження у сфері реалізації реформаційних заходів, а також представниками агробізнесу; дані аспекти було вивчено у контексті потреби адаптації і земельної реформи, і земельних відносин до умов сьогоденної нестабільності.

Ключові слова: земельна реформа, ринок землі, аграрно-промисловий комплекс, сталий розвиток, аграрні підприємства, земельні відносини, обіг земельних ділянок, ефективність.

Litoshenko Olena Svyatoslavivna PhD in Laws, associate professor, Associate Professor at the Department of Business and Corporate Law, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Prospect Peremogy, 54/1, Kyiv, 03057, <https://orcid.org/0000-0003-0437-3149>

Naumenko Serhii Hennadiyovych Doctor of Philosophy, Field of Study «Law», Associate professor at the Department of Security and Financial Investigations, National academy of Internal Affairs, Solomjanska Square, 1, Kyiv, 03035, <https://orcid.org/0000-0001-7664-0512>

LAND MARKET AS A TOOL TO ENSURE THE EFFICIENCY OF AGROSPHERE FUNCTIONING

Abstract. The article describes the key aspects of implementation of the land reform in Ukraine, the fundamental features of the reform process, advantages and disadvantages, which must be taken into account when we look at the sustainable development of domestic agricultural enterprises. It is defined that problems, which related with the lack of any real market incentive to development of agricultural sector and the presence of destructive war influence agricultural enterprises on activity, are constantly updated nowadays. The establishment of land market in Ukraine is an important step that would eventually lead to current organization of the land relations and more effective use of resource potential. Accordingly, the actual reform, as indicated in the science paper, could become unprecedented move, provide impetus for agricultural business development, as well as enhance the attractiveness of the investments in the agro-industrial complex of Ukraine. So, the article is devoted to the analysis of the process of forming a land market in Ukraine, which is the aim of land reform, as well as the impact of current transformation steps on development of Ukrainian agricultural enterprises. Comparison, methods of

abstraction, analysis, generalization and method of systemic and structural research are the research methods which were used in the article. In this science paper the essence of land market, the process of forming a Ukrainian land market and key aspects, which are compiled and planned in the current land reform of Ukraine, were determined. The importance of productivity growth and economic effectiveness business activity of agricultural enterprises, as well as the challenges faced in supporting of economic entities under war conditions was compiled by authors. As a result of the study the author's own vision about the advantages from the created of land market in Ukraine, as well as challenges confronting the responsible authorities and representatives of agribusiness. So, all this aspects have been studied in the context of need to adapting of land reform and land relations to nowadays instability.

Keywords: land reform, land market, agro-industrial complex, sustainable development, agricultural enterprises, land relations, land turnover, efficiency.

Постановка проблеми. Проте, найбільш проблемним питанням до сьогодні є організація відносин, пов'язаних із використанням вітчизняних земель, порядок взаємодії учасників земельного ринку, який на законодавчому рівні вже створено, проте у практичному вимірі запропонована організація і механізм співпраці сторін не можна вважати досконалими. Власне, під час війни проблема набула найбільшого загострення, а відсутність кардинальних, ефективних кроків лише дедалі руйнує агро-бізнес. Отже, саме сьогодні з'являється потреба у пошуку оптимальних інструментів для відновлення АПК та подальшого розвитку діяльності агро-підприємств. Таку стратегію дій доцільно детермінувати самостійним вектором пост-воєнного відновлення економіки України, а її основою, на наш погляд, має залишатись вже сформована ідея реструктуризації земельних відносин та повноцінного впровадження практики функціонування ринку землі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання створення і регулювання ринку землі в Україні, особливості використання земель в умовах його функціонування досліджується такими науковцями, як З. Паньковим та Ю. Швець [1] та ін. Аспекти впливу земельної реформи та зміни структур земельних відносин на ефективність діяльності підприємств аграрної сфери вивчають такі науковці, як О. Будзяк, В. Будзяк [2], М. Зось-Кіор, Ю. Лупенко, М. Ксенофонов, Ю. Бакун, Т. Власенко, Т. Сіренко [3], В. Бойко, В. Крупа [4] та ін. Ю. Швець та І. Грінберг також є прихильниками кроку щодо «зняття мораторію з ринку землі і впровадження відкритої ринкової організації земельних відносин задля того, щоб залучити іноземних та вітчизняних інвесторів» [1, с. 164]. О. Будзяк та В. Будзяк аналізують особливості використання сільськогосподарських земель аграрними підприємствами, характерні зміни у практиці, що мають місце в ході реалізації реформи.

Науковці вказують на стабільний ріст показника ефективного використання земель протягом 2000-2018 рр.; дослідники визначають, що в перспективі запропоновані в рамках актуальних реформ та стратегій розвитку аграрного сектору вектори забезпечать актуалізацію діяльності «середніх сільськогосподарських підприємств, а також фермерських господарств і кооперативів, які займаються виробництвом зернових і технічних культур» [2]. Функціонування суб'єктів великого бізнесу в умовах реформи земельних відносин, а також історичні та економічні передумови стратегічного розвитку агропромислових корпорацій у створеному в результаті проведених трансформацій конкурентному економічному просторі України залишаються особливо актуальними питаннями для дискусій серед науковців [3], [4]. Так, А. Гуторов, Ю. Лупенко, М. Ксенофонов та ін. наголошують на беззаперечних перевагах розвитку великого бізнесу у сфері АПК України, підтримують утворення складних інтегрованих структур у аграрній сфері, діяльність яких в умовах створеного ринку землі є прозорішою, зокрема в частинах «організації і оптимізації рентної політики, зміни в системах оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, механізмах розподілу коштів державної підтримки тощо» [3, с. 53]. Проте, на противагу цьому погляду виступає дослідження В. Бойко та В. Крупи, які вважають, що «одним із наслідків діяльності агрохолдингів є зменшення зайнятості населення та його міграція, значні перешкоди для розвитку малого і середнього аграрного бізнесу» [4, с. 4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дискусії навколо проблематики тривають, хоча праці вище зазначених науковців детально розкривають сутність процесу створення ринку землі в Україні. Але, умови війни безпрецедентно руйнують агробізнес в Україні, що акцентує увагу на важливості практичного аспекту реалізації реформацій, аніж теоретичного; отже, сьогоденні події вимагають пошуку шляхів вдосконалення механізмів функціонування ринку землі та організації земельних відносин задля збереження агропромислового потенціалу України та активізації підприємницької діяльності.

Мета статті – аналіз процесів функціонування вітчизняного ринку землі, який було створено в ході реалізації земельної реформи України, а також вплив актуальних трансформаційних кроків на розвиток підприємництва у сфері аграрної діяльності. Для досягнення поставленої мети було сформовано та вирішено такі завдання, як:

– детермінувати сутність ринку землі, особливості його формування та основні аспекти становлення відповідно до земельної реформи, реалізація якої триває в Україні;

- дослідити важливість збереження ефективності і активізації підприємницької діяльності саме аграріїв, а також складність підтримки роботи господарюючих суб'єктів в умовах війни;
- узагальнити переваги, що надає функціонування ринку землі для агробізнесу.

Виклад основного матеріалу. Утворений в ході реалізації реформи ринок землі (відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» [5]) являє собою простір, функціонування якого побудовано на основі надання дозволу продажу або відчуження іншими способами виключно земель сільськогосподарського призначення приватної власності. Основними особливостями функціонування ринку є такі:

по-перше, землю можна продавати тільки на електронних земельних аукціонах, таким чином, механізм організації земельних відносин стає прозорим (окрім того, під час транзакції проводиться обов'язкова реєстрація цін на землю);

по-друге, скасована заборона на передачу прав на сільськогосподарську власність від однієї особи до іншої;

по-третє, придбати землю можуть громадяни України, територіальні громади, держава в особі державних юридичних осіб, а також юридичні особи України, створені і зареєстровані за законодавством України, учасниками (акціонерами, членами) яких є лише громадяни України та/або держава, та/або територіальні громади [5]. Також є певні аспекти, пов'язані із придбанням сільськогосподарських земель юридичними особами. Так, таким правом фактично вони наділяються із 1 січня 2024 року, вимога щодо складу учасників юридичної особи залишається незмінною. Кінцевий бенефіціар одного або кількох господарюючих суб'єктів може консолідувати сукупно не більш як 10 тис. га.

Таким чином, передбачено, що відбувається узгодження земельної реформи із аспектами реформи децентралізації; в рамках реформаційних заходів має місце передача значної частини державних земель у власність громад, які стають повноцінними господарями на своїй території і мають можливості визначати подальші вектори управління земельним потенціалом, зокрема підтримувати перерозподіл земель між приватними власниками, визначати в інтересах місцевих мешканців долю земель та інших природних ресурсів, самостійно вирішувати питання будівництва, соціальної сфери, економіки, фінансів, екології, охорони культурної спадщини тощо завдяки комплексним планам просторового розвитку.

Основні результати, яких вдалось досягнути із моменту повномасштабного введення у дію роботи ринку земель (із 01 липня 2021 року),

пов'язані із значними змінами у структурі права власності на ділянки. В умовах трансформації земельних відносин обіг земель помітно оптимізувався, тепер домінантні позиції займають приватні землі, а кількість земель, власником яких є держава, поступово продовжує знижуватись (так, загальна власність сільськогосподарських угідь становить 41,4 млн га, з них комунальна власність становить 1,7 млн га, державна – 8,7 млн га, а приватна – 31 млн га, тобто орієнтовно 74,9% від загального обсягу) [6]. На наш погляд, такі тенденції зберігатимуться в умовах підтримки реформаций та вдосконалення роботи ринку, проте лише в тому випадку, якщо органи влади реалізують оновлення стратегічного курсу із врахуванням воєнних подій та втрат, спричинених війною.

При цьому, основою для розвитку підприємництва у аграрній сфері є саме земля. Функціонування ринку землі це:

- можливість для селянських господарств, які бажають розширювати власне виробництво сільськогосподарської продукції, придбати додаткові землі, активізувати темпи зростання і масштаби діяльності та трансформуватися у малі аграрні підприємства;
- можливість для інших учасників ринку, що є власниками сільськогосподарських земель, отримати грошові кошти в результаті реалізації землі та перенаправити їх відповідно до власних інтересів.

Відповідно, навіть такі тенденції вже можна розглядати як поштовх для розвитку приватного агробізнесу – маючи власні земельні ресурси, підприємець прагне максимізувати ефективність їх використання задля отримання прибутків, подальшого реінвестування фінансів у розширення і оптимізацію підприємництва, що, власне, найкраще забезпечує підтримку і бізнес-сектору, і соціально-економічного розвитку держави; відсутність права управління та розпорядження землями знижує активність підприємців. Зокрема, характерною рисою підприємництва в умовах обмеженого обігу земель була відсутність можливості довгострокового планування розвитку бізнесу (нажаль, це є невід'ємною характеристикою мінливого та залежного від впливу зовнішніх факторів ринкового середовища України); така організація значно обмежувала прагнення підприємців до інвестування і реінвестування ресурсів у підтримку АПК.

Відсутність механізму кредитування під заставу сільськогосподарських земель це недоотримання інвестицій у зростання аграрного сектору. Так, у звіті Київської школи економіки (далі – KSE) вказано, що за результатами листопада 2021 року сукупна кількість землі у заставі зросла на 38,8% – з 584 гектарів станом на 09.2021 р. до 810 гектарів станом на 11.2021 р.. Переважний обсяг кредитів під заставу земель, 86,9% від сукупного обсягу кредитів, виданих у жовтні – це кредити, терміном у понад 5 років [7]. Тобто, це інвестиції у розвиток підприємств аграрного сектору у довгостроковій перспективі.

На жаль, війна руйнує перспективи розвитку аграрного сектору в умовах функціонування ринку земель, воєнні події мають вплив і на активність операцій купівлі-продажу, і на динаміку кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення, і на загальну ефективність використання земельно-ресурсного потенціалу України. Відповідно, росте ступінь ризикованості операцій із кредитування, а невизначеність та безпрецедентне унеможливлення експорту продукції, що виробляють вітчизняні аграрії, зовсім дестимулюють активність галузі.

Основними втратами є ресурси – людські та земельні. Так, KSE разом із Міністерством аграрної політики та продовольства України узагальнили втрати вітчизняного аграрного сектору і підприємств, зокрема, в умовах війни (рис. 1).

Рис. 1. Загальні втрати вітчизняного аграрного сектору від війни станом на 08.06.2022 р., млн дол США

Джерело: складено авторами за даними [8].

Загальні втрати аграрного сектору України, а, відповідно, у більшій мірі приватного бізнесу, за три з половиною місяці війни (результати дослідження були опубліковані станом на 08.06.2022 р.) становили 4 292,3 млн дол США.

Як стверджують експерти, до закінчення війни неможливо коректно розрахувати обсяг пошкоджень, котрих зазнав український агросектор. Для розрахунків використовуються базисні показники, які першочергово і безпосередньо мають вплив на активність підприємницької діяльності, а це – обсяг ресурсів, розташованих на територіях, що постраждали від активних бойових дій, ще до початку повномасштабного вторгнення держави-окупанта, розрахункові коефіцієнти пошкоджень, що визначаються для кожної категорії пошкоджених активів.

Основним документом, що врегульовує земельні відносини під час війни, а тим самим підтримує підприємництво і роботу ринку землі, є прийнятий

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» [9].

На наш погляд, війна не має стати причиною занепаду ринку землі в Україні, підтримка реформаций у зазначеному секторі повинна тривати, адже діяльність агробізнесу є стратегічно важливою для України. Беззаперечною потребою у подальшому розвитку вітчизняного ринку землі є наявність наступних переваг:

- по-перше, чіткий розподіл відповідальності за сільськогосподарські землі України;
- по-друге, врахування інтересів і можливостей учасників земельних відносин;
- по-третє, забезпечення цільового використання земельного потенціалу, що належить конкретній громаді, яка володіє достовірною інформацією щодо стану і якості власних земель. Децентралізація є своєрідною підтримкою ефективного використання земельного потенціалу, адже лише на місцях, використовуючи індивідуальні характеристики місцевості, клімату, фінансових можливостей громади можливо підібрати сукупність інноваційно орієнтованих та високотехнологічних засобів захисту ґрунтів, їх родючості. Окрім того, це реальна можливість організації безпосереднього управління інвестиційною спроможністю територіальної громади на місцях;
- по-четверте, високий ступінь прозорості відносин між учасниками земельних відносин, захист їх інтересів як суб'єктів праввідносин;
- по-п'яте, це механізм, що дозволяє досягнути балансу між активізацією ефективного використання земельно-ресурсного потенціалу тими суб'єктами підприємництва, що мають прагнення і можливості розвитку агробізнесу, ідеї щодо його розширення шляхом придбання нових територій та відчуженням земель тими суб'єктами, що не мають стратегічного курсу щодо ефективного розпорядження ресурсами, власниками яких вони є.

Висновки. В ході проведеного дослідження було визначено, що ринок землі в Україні – це сучасний механізм організації земельних відносин, що передбачає спрощення процедур обігу земельних ділянок між суб'єктами економічної системи. Це своєрідний механізм підтримки розвитку сільськогосподарських земель на місцях, оскільки він забезпечує систематизацію земельних відносин не лише між приватними власниками, а і між державою і територіальними громадами.

Земельна реформа в Україні є процесом довготривалим, а результати її реалізації досі корегуються задля пошуку оптимальних інструментів забезпечення використання і управління ресурсно-земельним потенціалом України. Активізація підприємництва досягається через розширення

можливостей приватних власників в контексті купівлі-продажу земельних ділянок. А, відтак, користувачами стають ті суб'єкти, що мають реальні можливості розвивати ці землі, інвестувати у їх ефективне використання, а, відповідно, родючість і прибутковість. Ринковий механізм є достатньо ефективним і в контексті створення інструментів кредитування під заставу земельної ділянки, що, власне, можна детермінувати як важливе джерело залучення інвестицій у розвиток бізнесу. Ключовою причиною втрати ефективності роботи ринку є війна, а саме втрата ресурсів, земель, що є основним в аспекті функціонування агробізнесу.

Подальша перспективність дослідження даної теми пов'язана із розробкою стратегічного курсу відновлення роботи земельного ринку на етапі пост-воєнної відбудови сільського господарства України.

Література:

1. Швець Ю. О., Грінберг І. О. Аналіз ринку землі України за сучасних умов. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 29. С. 164–170.
2. Будзяк О. С., Будзяк В. М. Ефективне використання земель України: аналіз, динаміка та регіони з найбільш затребуваним попитом на інноваційні агропроекти. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7816>
3. Hutorov A., Lupenko Y., Ksenofontov M., Bakun Y., Vlasenko T., Sirenko O. Strategical development of agri-food corporations in the competitive economic space of Ukraine. *Independent Journal of Management & Production*. 2022. Vol. 1 (13). Pp. 37–55.
4. Бойко В. В., Крупа В. Р. Механізми та інструменти управління розвитком суб'єктів малого підприємництва. *Агросвіт*. 2019. № 20. С. 3–10.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України №552-IX 31.03.2020. *Офіційний вісник України*. 2020. №36. С. 7. Ст. 1185.
6. Земельний довідник України 2020. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/705-zemelnyy-dovidnik-ukrayini--baza-danih-pro-zemelnyy-fond-krayini>
7. Огляд стану земельних відносин в Україні, листопад 2021. Київ: Kyiv School of Economics, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Держгеокадастр, 2021. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/12/vol4_land_monitoring12132020.pdf
8. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. Непряма оцінка пошкоджень. Київ: Kyiv School of Economics, Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2022. URL: https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/Damages_report_issue1_ua.pdf
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України № 2247-IX від 12.05.2022. *Урядовий кур'єр*. 2022. №131.

References:

1. Shvec', Ju. O., Grinberg, I. O. (2020). Analiz rynku zemli Ukraïny za suchasnyh umov [Analysis of the land market of Ukraine under modern conditions]. *Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo nacional'nogo universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 29, 164–170 [in Ukrainian].

2. Budzyak, O. and Budzyak, V. (2020). Efektyvne vykorystannja zemel' Ukrainy: analiz, dynamika ta regiony z najbil'sh zatrebuvanym popytom na innovacijni agroproekty [Effective use of Ukrainian land: analysis, dynamics and regions with the biggest demand for innovative agricultural projects]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, [Online], 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7816>
3. Hutorov, A., Lupenko, Y., Ksenofontov, M., Bakun, Y., Vlasenko, T., Sirenko, O. (2022). Strategical development of agri-food corporations in the competitive economic space of Ukraine. *Independent Journal of Management & Production*, 1 (13), 37–55. DOI: 10.14807/ijmp.v13i1.1620
4. Bojko, V. V., Krupa, V. R. (2019). Mehanizmy ta instrumenty upravlinnja rozvytkom sub'ektiv malogo pidpryjemnyctva [Mechanisms and tools for managing the development of small businesses]. *Agrosvit – Agrosvit*, 20, 3–10 [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy Pro vnesennja zmin do dejakyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy shhodo umov obigu zemel' sil'skogospodars'kogo pryznachennja: pryiniaty 31.03.2020 roku №552-IX [Law of Ukraine on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Conditions of Circulation of Agricultural Lands from March 31 2020, №552-IX]. *Oficijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 2020, 36, 7, 1185 [in Ukrainian].
6. Zemel'nyj dovidnyk Ukrainy 2020 [Land Directory of Ukraine 2020], available at: <https://agropolit.com/spetsproekty/705-zemelniy-dovidnik-ukrayini--baza-danih-pro-zemelniy-fond-krayin> [in Ukrainian].
7. Kyiv School of Economics (2021). Ogljad stanu zemel'nyh vidnosyn v Ukraini, lystopad 2021 [Review of the state of land relations in Ukraine, November 2021], available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/12/vol4_land_monitoring12132020.pdf [in Ukrainian].
8. Kyiv School of Economics (2022). Ogljad zbytkiv vid vijny v sil's'komu gospodarstvi Ukrainy. Neprjama ocinka poshkodzhen' [Review of losses from the war in agriculture of Ukraine. Indirect assessment of damage], available at: https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/Damages_report_issue1_ua.pdf [in Ukrainian].
9. Zakon Ukrainy Pro vnesennja zmin do dejakyh zakonodavchyh aktiv Ukrainy shhodo osoblyvostej reguljuvannja zemel'nyh vidnosyn v umovah vojenного stanu: pryiniaty 12.05.2022 roku №2247-IX [Law of Ukraine on amendments to some legislative acts of Ukraine on the peculiarities of the regulation of land relations in martial law from May 12 2022, №2247-IX]. *Urjadovyj kur'jer – Government courier*, 2022, 131 [in Ukrainian].